

puoluetta, jota se voisi äänestää ja tulevat vaalit antavat näin mahdollisuuden kasvavalle protestimielialalle.

Suvereeni demokratia nousi keskustelun aiheeksi monessa paneelissa ja aiheesta järjestettiin myös oma paneelinsa, jossa keskusteltiin käsitteen määrittelystä ja ajankohtaisuudesta sekä ”lännen” että Venäjän näkökulmasta. Sergei Akopov (Luoteis-Venäjän julkishallinnon akatemia, Pietari) esitti, että venäläinen suvereeni demokratia on kehitetty vastaamaan lännen demokratisaatioprojektiin ja sittemmin Venäjä on itse alkanut ”viedä” suvereenin demokratian mallia maihin, joihin länsimainen liberaalidemokratia ei maan johdon näkökulmasta ”sovi”. Vjatšeslav Morozov (Tarton yliopisto) liitti Venäjän tutkimuksen osaksi post-kolonialistista tutkimusperinnettä ja hän esitti suvereenin demokratian länsimaisen hegemonian vastaisena ideologiana ja diskursiivisena käytäntönä. Philipp Casula (University of Basle) puolestaan esitti suvereenin demokratian projektin osana Venäjän hallinnon pyrkimystä normalisoida demokratian merkitys Venäjällä. Venäläiset puhuvat sinnikkäästi ”demokratiasta”, vaikka johto hallinnoi usein demokratian periaatteiden vastaisesti. Sinikukka Saari Suomen ulkopoliittisesta instituutista osallistui keskusteluun puheenvuorolla pehmeästä vallasta (*soft power*), jota Venäjä käyttää diskursiivisena käytäntönä länsimaista demokratisaatio ja modernisaatio -narratiivia vastaan muun muassa median hallinnan kautta, mutta myös diplomatiasaan. Mielenkiintoisen paneelin osallistujien alustukset jäivät harmillisen lyhyiksi ja keskustelukin kärsi tiukasta aikarajasta. Yleisessä keskustelussa nousi kuitenkin esille ajatus siitä, kuinka tutkijat ovat tarttuneet suvereenin demokratian käsitteeseen ja nostaneet sen tärkeämmäksi kuin se todelli-

suudessa onkaan. Venäjän hallinto itse ei ole käyttänyt käsitettä juurikaan sen lanseerauksen jälkeen vuonna 2005. Alustajat näkivät käsitteen käytön perusteltuna, kun sitä käytetään kuvaamaan asenneilmastoa, ideologiaa tai laajempaa poliittista diskurssia Venäjällä.

Mainittakoon vielä, että mediatutkimuksen esittely jäi läheltäkuolon suomalaisen harteille. Mediatutkimuksen paneelissa esiteltiin Venäjä-uutisointia suomalaisessa lehdistössä ja Venäjän taloutta suomalaisen lehdistön näkökulmasta, russofobiaa Igor Šafarevitšin kirjoituksissa sekä kirjailija Remizovin vastaanottoa Japanissa. Aiheiden alueellisuus vaikutti paneelin yleisömäärään, mutta pienestä kuulijajoukosta

huolimatta aiheista syntyi mielenkiintoista keskustelua.

Ensikertalaiselle osallistumisen BASEESin konferenssiin oli mielenkiintoinen ja innostava kokemus. Cambridge historiallisena yliopistokaupunkina on tietenkin nähtävyys sinänsä, mutta myös konferenssin laaja osallistujakunta ja monitieteinen näkökulma mahdollistivat mielenkiintoisen yleiskatsauksen Venäjän tutkimuksen ja politiikkaan. Paneelin väliin ajoitetut kahvihetket ja illan vastaanotot loivat hyvän mahdollisuuden jatkaa paneeleissa syntyneitä keskusteluja, vaihtaa kuulumisia vanhojen tuttujen kanssa ja tutustua uusiin kollegoihin.

Laura Lyytikäinen

Neoliberalismia ja eliittikritiikkiä Moskovassa

Moskovassa järjestettiin 5.–7.04.2011 Higher School of Economicsin tiloissa ”XII International Academic Conference on Social and Economic Development”. Sen järjestivät Higher School of Economics ja National Research University yhdessä Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa.

Ensimmäinen konferenssipäivä koostui kahteen osaan jaetuista plenum-luennoista, joista ensimmäisellä puoliskolla luentonsa pitivät muun muassa valtionvarainministeri Aleksei Kudrin, taloudellisen kehityksen ministeri Elvira Naibullina ja shokkiterapian isä Leszek Balcerowicz. Plenum-session toisen puoliskon aloitti Maailmanpankin varapresidentti Axel von Trotsenburg puhumalla talouden diversifikaation tarpeellisuudesta ja ehdoista. Hänen mukaansa diversifikaatio on välttämätön, muttei riittävä ehto talouden kehitykselle. Diversifikaation on merkittävä muutosta raaka-ainetuottajasta monipuoliseksi toimijaksi maail-

mantaloudessa ja tässä suhteessa menestyneitä maita ovat Norja, Chile ja Meksiko. Perusehto diversifikaation onnistumiselle on pitkän aikavälin strategia ja poliittisen eliitin sitoutuminen siihen. Strategian on yllettävä vähintään 20 vuoden päähän, joten ns. nopeiden voittojen strategia ei toimi (öljyn ja kaasun hintojen nousuun luottaminen ja strategian rakentaminen niiden varaan). Trotsenburg listasi kuusi ehtoa diversifikaation onnistumiselle:

1) Luontaisten edellytysten kartoitus eli mitkä ovat olemassa olevat resurssit (luonnonvarat, koulutus- ja osaamispääomat, rahoitusedellytykset, yms.) sekä strategiat niiden hyödyntämiseksi.

2) Harjoitetun politiikan riittävän korkea laatu ja kestävyys, eli on otettava huomioon joustavuus, instituutioiden laatu ja politiikan läpinäkyvyys.

3) On harjoitettava avointa kauppa- ja kilpailupolitiikkaa.

4) On kiinnitettävä huomiota koulutuspolitiikkaan (esiopetuk-

sesta täydennys- ja jatkokoulutukseen, ns. elinikäisen oppimisen strategia).

5) Teknologia- ja innovaatiopolitiikka.

6) Sosiaalipoliitiikka, ennen kaikkea sukupolvien sisäinen ja välinen varallisuuden jakopoliitiikka.

Toisin sanoen Venäjän haasteena on toteuttaa lähes kaikki mainitut edellytykset ja luoda innovaatioita ja tuotteita, joilla monipuolistaa vientiä. Esimerkkinä on Kiina, joka on hyvin nopeasti kyennyt radikaaliin tuotanto- ja vientirakenteiden muutokseen. Pekka Sutelan kaipaama imitaatio on kenties ollut yksi avain, eli ns. käänteinen insinööritaito ja omat sovellutukset läntisten tuotteiden pohjalta (matkapuhelimet, autot, yms.).

Toisena puhujana iltapäivän sessiossa oli Russian Economic Schoolin rehtori Sergei Gurijev, joka latasi täysillä neoliberalismia lääkkeeksi Venäjän talouden ongelmiin. Hänen mukaansa talouden kasvupotentiaalin perinteiset lähteet (raaka-aineet ja halpa työvoima) ovat loppumassa ja tulevaa kehitystä ei voida rakentaa niiden varaan. Ainoa kehityksen lähde ovat koti- ja ulkomaiset investoinnit. Niiden saamiseksi yksityiset yritykset ovat välttämättömiä ja niiden luomiseksi tarvitaan uusi yksityistämiskierros. Näin Gurijev asettui tukemaan presidentti Medvedevin viimeaikaisia avauksia Venäjän talouden rakenteiden uusimisesta. Öljytulot eivät riitä kansantalouden tarpeisiin ja siksi Venäjällä on parannettava investointiilmapiiriä. Gurijevin mukaan ei ole olemassa yksinkertaisia vastauksia siihen millaiset yritykset ovat välttämättömiä: suuret yritykset ovat välttämättömiä, suuret yritykset ovat välttämättömiä innovaatiopolitiikan toteuttamisessa (tuotekopiointi/käänteinen insinööritaito ja sen rahoitus), pienet taas ovat joustavampia ja nopeammin reagoivia. Gurijev

vaati verojen pienentämistä, ja erityisesti öljysektorin verotusta tulee laskea uusien innovaatioiden tuottamiseksi. Samoin yksityistämisen prosessia on nopeutettava, esimerkiksi Gazpromin osalta. Gurijev väitti että verojen korotus lisää korruptiota kasvattamalla byrokratiaa, jota on voideltava. Samoin Gurijev totesi kryptisesti että ”meidän on vastattava sähköenergiasektorin investoijien tarpeisiin” eli korotettava sähkön kuluttajahintoja selkeästi. Tästä on odotettavissa sosiaalisia ongelmia. Venäjän rahoitussektori on Gurijevin mukaan kehittynyt hyvin viimeisten 10–15 vuoden aikana, vaikka lainoitusriskit ovatkin kasvaneet luottomäärien mukana. Useimmat pankit Venäjällä eivät ole kilpailukykyisiä ja siksi pankkisektori olisi modernisoitava; siihen miten se tulisi tehdä ei vastausta saatu. Gurijevin mielestä Venäjän eläkejärjestelmä ei ole kestäväällä pohjalla, mutta uutta ei voida luoda, koska ei ole tietoa sen rahoittajista. Suuri osa investoinneista menee nykyisin asuntotuotantoon – Gurijevin mielestä kenties jo liiankin suuri osa – ja ilmeisesti pelkona on kiinteistöjen hintakupla, joka on romahduttanut jo liiankin monta taloutta.

Seuraavaksi rehtori V. Mau Russian Presidential Academy of National Economy and Public Administrationista puhui Venäjän talouden näkymistä ja haasteista. Hänen mukaansa ne eivät ole vain taloudellisia kysymyksiä, vaan kehitys on vahvasti sidoksissa yhteiskuntapoliittiseen tilanteeseen ja strategioihin. Ongelmia on kaksi, väestön väheneminen ja eliittien lähtö maasta. Talouskasvu on tähän asti edellyttänyt positiivista väestökehitystä ja ulkomaille muutto on toistaiseksi halvempaa kuin Venäjän sisällä muuttaminen. Positiivisena seikkana Mau piti sitä, että pääomapakko on supistunut rajusti kuluneen vuosikymmenen aikana,

eli ilmeisesti luottamus talouteen ja politiikkaan on vahvistunut sijoittajien keskuudessa. Välttämätön ehto tulevalle kehitykselle on siirtyminen kysyntätaloudesta tarjontatalouteen, eli taloudellisia toimijoita on oltava riittävästi ja niiden kesken on oltava riittävästi kilpailua ja väestöllä oltava riittävästi kulutusmahdollisuuksia. Talouden eräs keskeisin ongelma on edelleen korruptio, joka Maun mielestä toteuttaa samaa funktiota kuin verojen maksamattomuus 1990-luvulla: se on yrityksille olemassaolon välttämätön ehto. Myös Mau varoitti luottamasta energiasektoriin tulolähteenä, sillä hintakehitys on ollut hidas eikä takeita tulevasta ole olemassa. Mau näki ongelmaksi myös yritysten ja yhteiskunnan suhteen. Menestyvä yritys on yritysjohtajien mielestä yritysten sisäinen asia, kun taas epäonnistunut yritys on valtion vastuulla. Tämä ei ole mitenkään uusi huomio, samaa on kuultu Suomessakin aina säännöllisin väliajoin. Viimeiseksi Mau vaati eläkejärjestelmän ja sosiaalipoliitiikan uusimista: ne ovat peräisin 1950-luvulta eivätkä vastaa nykyisen individualisoituvan yhteiskunnan tarpeita.

Makrotalouden skenaarioista ja haasteista puhunut New Economic Schoolin professori S. Aleksašenko suhtautui hieman kriittisesti Gurijevin alustukseen. Hänen mukaansa talouden pahin kriisi on Venäjällä ohitettu ja oppimisprosessi menneestä on käynnistynyt. Hänen mukaansa merkittävää on muun muassa se, että Venäjä oli ainoa maa, joka pelasti pankkijärjestelmänsä sijoittamalla 11% BKT:sta pelastusoperaatioon. Samoin fiskaalitulopaketti oli välttämätön, siitä yksi neljäsosa meni öljysektorin tukemiseen. Talouden moottori on hänen mukaansa nyt kuitenkin rikki ja tilanne vaatii uutta ajattelua. 1990-luvun lopulla kasvua ylläpäti halpa rupla ja kulutustavara-sektorin nopea kasvu. 2000-luvun

alusta lähtien aina kriisiin saakka kasvun moottorina oli öljysektori, josta saaduilla tuloilla maksettiin valtion velat pois. Kasvavat tulot sijoitettiin kulutusluottoihin ja kiinteistöihin, jonka seurauksena oli nopea velkaantuminen. Mahdollisia teitä uudelle kasvu-uralle ovat Aleksašenkon mukaan muun muassa Gurijeivin mainitsema yritysverotuksen keventäminen ja leikkaukset sosiaali- ja koulutuspolitiikasta. Mutta sitten on syytä kysyä, miten toteutetaan kaivatut koulutuspolitiikan uudistukset ja ne tavoitteet, joita esimerkiksi Maaailmanpankin edustaja esitti. Vaihtoehtoisesti voidaan ylläpitää valtion tarkkaa kontrollia taloudesta laatimalla erilaisia prioriteettiohjelmaa (esimerkiksi Putinin kansalliset projektit, olympialaiset tms.). Mutta miten kestäviä ratkaisuja ne voivat olla? Aleksašenko itse esitteli ns. tiikeriloikkaohjelman, jossa pyritään nopeaan inflaation hillitsemiseen, vähennetään korruptiota ja lisätään työn tuottavuutta. Hän oli samaa mieltä Gurijeivin kanssa siitä että kasvu edellyttää kotimaisia tai ulkomaisia investointeja, mutta ne täytyy pitää irti poliittisesta ohjauksesta ja luottaa ”markkinavoimiin”. Seuraavaksi Venäjän on satsattava instituutioidensa parantamiseen: huonot instituutiot tulevat Venäjälle kalliiksi, totesi Aleksašenko. Suurin osa asiantuntijoista on Aleksašenkon mukaan yksimielisiä keinoista eikä hänen mukaansa ole aikaa odotteluun. Tarvitaan vain poliittista tahtoa ja poliittista kilpailua, jota nyt ei ole, koska ei ole kuin yksi puolue. Ilman nopeita uudistuksia talous rapautuu ja tarjolla ei ole kuin köyhyyttä.

Iltapäivän plenum-session aloitti Columbian yliopiston sosiologian professori Saskia Sassen, jonka luento oli kenties konferenssin parasta antia ainakin sosiologian näkökulmasta. Sassenin mukaan länsimaissa ja erityisesti USA:ssa on tapahtumassa

tai tapahtunut siirtymä järjestelmälogiikasta toiseen. USA:ssa valliitsi vuosien 1942–1987 välinen aikana keynesiläiseen talousajatteluun perustuva järjestelmä, jota luonnehti massatuotanto, massakulutus ja niitä vastaava sosiaalipoliittinen järjestelmä, joka tarjosi vähintäänkin minimaalisen turvan. Tämän ajanjakson jälkeen on muotoutunut järjestelmä, joka on hajautunut ja individualisoitunut, samalla kun tuotanto on muuttunut yhä spesifioidummaksi ja ”lyhyemmäksi” (pienet sarjat, JOT-tuotanto, prosessien automatisoituminen, ammattiryhmien katoaminen). Sen seurauksena yhä isompi osa väestöstä on ajautumassa systeemin ytimeistä sen reunoille ja eriarvoisuuden eri ulottuvuudet ja tasot ovat erkanemassa nopeasti toisistaan. Esimerkkinä Sassenilla oli USA:n vangit, joita on seitsemän miljoonaa. Heistä suuri osa on pelkästään ”varastoitu” vankiloihin, jotka ovat kasvavassa määrin yksityisiä yrityksiä, jotka myyvät palveluitaan osavaltioille, aivan kuin mikä tahansa muu sosiaalipalveluyritys. Sassenin mukaan olennaisinta tässä kehityksessä on se, että nykyinen tilanne on ennen kaikkea tuotettua, ei ”luonnonmukaista” tai väistämätöntä – historiaa tuotetaan yhdistämällä erilaisia elementtejä olosuhteeksi tai asiaksi. Hänen mukaansa valtiot ovat hajautumassa: auktoriteetti, oikeus ja alue eivät enää ole sidoksissa toisiinsa tai kansallisvaltion vaan auktoriteetti voi olla täysin yksityistetty ja silti toimia legitimiin kansallisvaltion sisällä. Tämän kolmi- jaon (alue-auktoiteetti-oikeus) pohjalle rakentuva analyysi on Sassenin mukaan toimivampi kuin epämääräinen puhe globalisaatiosta ja sen vaikutuksista. Esimerkkeinä hänellä oli myös informaalin lainsäädännön (piratismi Afrikan vesillä tai erilaiset *off-shore* -yritykset) ja talousrakenteiden kasvu. Esityksensä

lopuksi Sassen nosti esiin ns. *land grabbing* -ilmiön eli tilanteen, missä köyhät maat (Afrikan maat, Venäjä, Ukraina ja jotkut Aasian maat) myyvät laajoja alueita maatalousmaata rikkaille maille (Saudi-Arabia, Kiina, Bahrain jne.) tai rikkaille maataloudessa toimiville yrityksille. Köyhien maiden pienviljelijät ja maaseutuasukkaat ylipäätään joutuvat muuttamaan pois perinteisiltä alueiltaan ja muuttamaan joko maan sisäiseksi proletaareiksi, jotka kansoittavat suurkaupunkeja tai siirtotyöläisiksi länsimaiden työmarkkinoiden alimmalle tasolle – maataloustyöläisiksi, siivoojiksi jne. Tämä ennustaa Sassenin mukaan valtavia sosiaalisia ongelmia.

Keskiluokka-analyysia ja eliittikritiikkiä

Konferenssin työryhmät aloittivat istuntonsa toisena konferenssipäivänä ja valinnan vaikeus oli ilmeinen: erilaisia teemoja oli parikymmentä taloustieteestä politiikan tutkimukseen ja sosiologiaan. Ensimmäinen työryhmä, jossa vierailin oli teemaltaan ”Civil Society and Democracy” (tosin moskovalainen ystäväni aidosti ihmetteli, miksi haluan kuulla satuja asioista, joita ei Venäjällä ole). Ensimmäisen esitelmän piti I.V. Mersijanova (Higher School of Economics, Moskova), joka käsitteli arkipäivän kansalaisyhteiskuntaa Venäjällä ja erityisesti erilaisiin hyväntekeväisyysjärjestöihin kuulumista ja keräyksiin osallistumista. Valtaosa (63 %) vastaajista ei osallistunut minkään järjestön toimintaan viimeisten 3–5 vuoden aikana, liki viidennes on osallistunut vain satunnaisesti ja 9 % usein. Ja kuten muuallakin, aktiivit toimijat ovat keski-ikäisiä naisia, jotka asuvat suurehkoissa kaupungeissa. Toinen paperi, E.S. Petrenkon (Public Opinion Fund) esitys, analysoi kansalaisilmastoa Venäjän eri alueilla perustuen

laajoihin Georating-aineistoihin (34 000 vastaajaa 68 Venäjän alueella). Kansalaisilmastoa tutkittiin pääasiassa luottamuksen kautta (luottamus valtion elimiin, luottamus toisiin ihmisiin) sekä valmiutena kollektiiviseen toimintaan. Analyysi tuotti viisiportaisen ja varsin abstraktin kokoelman asenneilmastoklustereita, joissa solidaarisuus, henkilökohtainen vastuullisuus ja kansalaisaktiivisuus vaihtelivat alueittain. Tekijä luokitteli myös vastaajat viiteen eri tyyppiin: 1) kansalaistyyppi (*civic type*), joka on aktiivinen, vastuullinen ja solidaarinen; 2) yhteisöllinen tyyppi (*communal*), jota luonnehtii solidaarisuus, alhainen aktiivisuus ja vastuullisuuden puute; 3) ahdasmielinen, jolle on ominaista aktiivisuus ilman solidaarisuutta tai vastuullisuutta; 4) individualisti, jolle on ominaista vastuullisuus ja aktiivisuus ilman solidaarisuutta; 5) eristynyt, jota luonnehtii kaiken aktiivisuuden, vastuullisuuden ja solidaarisuuden puute. Venäjän alueilla hallitsevana ovat joko ahdasmieliset tai eristyneet. Kommentaaripuheenvuorossaan L. Nikovskaja (Russian Academy of Science, Institute of Sociology) kritisoi molempia papereita abstraktiudesta, liiallisesta mieltymyksestä typologisointiin ja erilaisiin rating-analyysihin, joilla ei ole juurikaan yhteyttä ns. elävään elämään.

Keskiviikon toinen työryhmä, johon osallistuin, käsitteli keskiluokkaa. Thomas Remington (Emory University, Atlanta USA) kollegoineen analysoivat keskiluokkaa neljällä Venäjän alueella ja suhtautumista hallituksen politiikkaan. Paperissa tutkittiin alueellisen ja federaation hallintojen ohjelmia, joilla keskiluokan kehitystä edistetään, keskiluokan kulutustottumuksia ja muuta toimintaa sekä heidän asenteitaan. Tekijät havaitsivat kaksi erilaista strategiaa keskiluokan sisällä: integraatiostrategian

ja sen vastakohtana pakostrategian. Integraatioissa hyväksytään olemassa oleva politiikka ja sopeudutaan olemassa oleviin taloudellisiin ja poliittisiin oloihin, kun taas pakostrategiassa pyritään pois alueelta ja muutamaan ulkomaille tai pääkaupunkiin. Integraatiostrategia on ominainen suurissa yrityksissä tai hallinnossa toimiville keskiluokan jäsenille sekä kaupan alalla toimivien pk-yritysten omistajien keskuudessa. Pakostrategia taas on ominaista tuotannossa toimivien pk-yritysten omistajille ja itsenäisten ammatinharjoittajien keskuudessa.

L. Grigorijev ja A. Salmina (Higher School of Economics) analysoivat keskiluokan reaktioita vuoden 2008 talouskriisiin Internetin keskustelupalstojen kautta. Keskiluokaksi siis määriteltiin nuoret Internetin keskustelupalstoille osallistuvat ihmiset. Näin määritellyn keskiluokan sisällä talouskriisi nähtiin alussa ainoastaan läntisten talouksien ongelmaksi, joka ei koske Venäjää. Kuitenkin siitä huolimatta, että kriisi iski myöhemmin myös Venäjään ja venäläisiin, se ei noussut kovinkaan merkittäväksi asiaksi keskiluokan piirissä. Tyypillistä oli eräänlainen fatalismi – kriisi kuuluu asiaan ja muuta kuin odottaminen ei voi tehdä. Kriisin toisessa vaiheessa, vuoden 2008 lopulla, venäläinen keskiluokka ryhtyi pohtimaan mistä asioista heidän on pakko säästää. Kriisin kolmannessa vaiheessa nähtiin elintason jonkinasteinen lasku, joka ei kuitenkaan aiheuttanut paniikkia. Kriisin viime vaiheessa sen olemassaolo suorastaan kiellettiin – mikä ei ole silmissä ei ole olemassa. Keskiluokka etsi pakoreittejä kriisistä, muttei ollut valmis joukkotoimiin esimerkiksi hallitusta tai pankkeja vastaan. Syy ongelmiin nähtiin olevan ihmisessä itsessään. Kriisi osoitti sen, että venäläinen keskiluokka on äärimmäisen kärsivällinen

ja luottaa johtajiinsa. Venäläiset ovat esitelmöitsijöiden mielestä sosiaalisesti infantiileja, jotka eivät halua nähdä vaivaa eivätkä kärsiä etujensa vuoksi vaan jättävät asiansa ylempiensä käsiin.

Samaa teemaa käsiteltiin myös toisessa, laadullisten haastattelujen perusteella tehdyssä paperissa. Keskiluokka jaettiin eri ryhmiin (alempi, keskimäinen, ylempi, yrittäjät, johtajat, professionaalit, älymystö) ja keskeinen kysymys oli miten eri ryhmät eroavat suhtautumisessaan talouskriisiin. Tulokset olivat odotetun mukaisia, ylempiin keskiluokkiin kuuluvat selvisivät kriisistä helpommin ja vähemmän vaurioin kuin alemmat, ja erityisen paljon kärsivät ns. budjettisektorilla työskentelevät alemman keskiluokan jäsenet ja älymystö. Yhteistä kaikille oli kriisin torjuntatapojen ja -tavoitteiden kritiikki ja epäily poliittisen vallan ja suurbisneksen keskinäisestä korruptiosta.

Kongressin viimeisenä päivänä seurasin muun muassa työryhmää, jossa puhuttiin poliittisista arvoista ja ideologioista. Ensimmäinen, I. Sobolevan ja G. Musihin (Higher School of Economics) esitelmä esitteli tutkimusta poliittisen vallan ja hallinnon välisistä suhteista; sitä, missä määrin poliittinen valtakeskus määrittää alueilla toteutuvaa poliittista keskustelua. Tutkimuksessa haastateltiin poliittisten eliittien, bisnesjohtajien, paikallishallinnon edustajien sekä erilaisten asiantuntijoiden ja aktiivien edustajia. Tuloksista kävi ilmi, että Putinin luoma vallan vertikaali on johtanut poliittisen keskustelun kuihtumiseen muun muassa alueellisen kehityksen strategioista ja ehdoista ja sen seurauksena paikallishallinnon legitimitteettikriisiin ja aluebyrokraattien ylivaltaan paikallistason johtajiin nähden. Eli tietyssä mielessä on palattu neuvostoaikaiseen malliin, jossa paikallishallinnolla ei ollut valtaa

eikä resursseja. Samaa teemaa jatkoi myös I. Tomašovin ja S. Medvedevin (Higher School of Economics) paperi otsikolla ”Poliittinen anomia Venäjällä”. Tekijät totesivat, että vaikka Venäjä on muodollisesti demokraattinen yhteiskunta, sille on ominaista useat paradoksit, kuten korkea luottamus presidenttiin, mutta alhainen luottamus Duumaan tai puolueisiin; tyytymättömyys valtion elinten toimintaan samalla kun hiljaisesti hyväksytään rehofftava korruptio; vahva protesti puheissa mutta haluttomuus osallistua joukkoliikkeisiin tai protesteihin. Tomašov ja Medvedev väittävät, että Venäjällä vallitsee poliittinen anomia, jossa poliittinen eliitti on rajannut poliittisia vapauksia ja antanut tilalle vain konsumerismia. Heidän mielestään Venäjä on edelleen prosessissa, jossa vanha yhteiskunnallinen järjestys (sosialismi) on hajautumassa ja korvautumassa uudella (demokratia) ja joka tuottaa yhtä aikaa paternalismin kaipuuta ja kasvavaa individualismia ja jopa atomisoitumista.

Kolmannessa, E. Migolin ja T. Havensonin (Higher School of Economics) paperissa vertailtiin poliittisia arvoja Venäjällä, Ranskassa, Saksassa ja USA:ssa perustuen ISSP:n 2006 aineistoon. Analyysissä tutkittiin poliittisten arvojen (skaala sosialistiset–liberaalit arvot), maan ja sosiaalisen aseman (työväenluokka, keskiluokka, yläluokka ja näiden sisäiset ryhmitykset) keskinäisiä suhteita. Esitelmöit-

sijät totesivat että maa selittää poliittisia arvoja enemmän kuin sosiaalinen asema ja arvoerot ovat selkeämmät kehittyneissä demokratioissa (Saksa, Ranska, USA) kuin kehittyvissä (Venäjä). Yllättävä tulos oli se, että Venäjällä ollaan ”vasemmistolaisempia” kuin muualla ja että venäläiset huippujohtajat ovat vasemmistolaisempia kuin amerikkalaiset tai saksalaiset työläiset. Sen sijaan yllättävä tieto ei ollut se, että Venäjän sisällä liberaaleimpia olivat huippujohtajat ja Saksassa tai USA:ssa vasemmistolaisimpia olivat työläiset. Viimein tuloksista kävi ilmi että Saksa ja USA ovat poliittisesti monipuolisempia kuin Venäjä, mikä sekään ei ole yllättävä tulos. Selitykseksi tekijät tarjosivat sekä nykyistä poliittisen regiimin hegemonista asemaa sekä sosialistista perintöä.

Konferenssin päätteeksi oli järjestetty laaja pyöreän pöydän keskustelu aiheesta ”Vertaileva analyysi rakenteellisista muutoksista postkommunistisessa maailmassa: sosiaalinen oikeudenmukaisuus, mahdollisuuksien tasa-arvo, yhteiskunnallinen solidaarisuus”, johon osallistui laaja joukko johtavia venäläisiä yhteiskuntatieteilijöitä ja humanisteja (mm. E. Danilova Venäjän tiedeakatemian sosiologian laitokselta, T. Koval Higher School of Economicsista, A. Krasilova Laboratory for Comparative Analysis of Post-Socialist Development - laitoksesta, A. Jefendijev Higher School of Economicsista, G. Jastrebov Higher School of

Economicsista, M. Tšerniš Venäjän tiedeakatemian sosiologian laitokselta, V. Jadov Venäjän tiedeakatemian sosiologian laitokselta, S. Smirnov Higher School of Economicsista, T. Sidorina Higher School of Economicsista, A. Otškina Penzan yliopistosta ja O. Škaratan Higher School of Economicsista). Tilaisuus ei kerännyt kovinkaan suuria joukkoja vaan itse asiassa keskustelijoita oli enemmän kuin yleisöä eikä keskustelukaan ollut keskustelua, vaan sarja pitkäköjiä, toisiinsa liittymättömiä monologeja. V. Jadov avasi keskustelun toteamalla, ettei ole mitään keskusteltavaa, lähdetään kotiin. Puheenjohtaja O. Škaratan yritti kuitenkin pitää yllä keskustelua annetuista teemoista, mutta kerta toisensa jälkeen keskustelijat unohtuivat muistelemaan jotain itselleen tärkeää asiaa (asuntopolitiikan hyvyys Suomessa, perhepolitiikka DDR:ssä, maisema ikkunasta, koululaitos, eläkeläisten asema, keskiluokka, yms.) Osallistujista moni torkkui keskustelussa ja tilaisuus sähköistyi vasta kun Higher School of Economicsin edustaja piti omaa monologiaan yrityksistä, verotuksesta ja muista bisnesmaailmaan liittyvistä seikoista. Kesken hänen monologiaan V. Jadov kapusi ylös tuolistaan ja alkoi laulaa Wars-havjankaa ja totesi, ettei juurikaan pidä kapitalisteista. Jonka jälkeen hän toisti kehotuksensa lähteä kotiin. Näin teimme.

Jouko Nikula